TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2006. gada 26. oktobrī *

Lieta C-168/05

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Audiencia Provincial de Madrid* (Spānija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2005. gada 15. februārī un kas Tiesā reģistrēts 2005. gada 14. aprīlī, tiesvedībā

Elisa María Mostaza Claro

pret

Centro Móvil Milenium SL.

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: P. Janns [*P. Jann*], palātas priekšsēdētājs, tiesneši K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], E. Juhāss [*E. Juhász*], H. N. Kunja Rodrigess [*J. N. Cunha Rodrigues*] (referents) un M. Ilešičs [*M. Ilešič*],

* Tiesvedības valoda — spāņu.

ģenerāladvokāts A. Ticano [*A. Tizzano*],
sekretārs R. Grass [*R. Grass*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā mutvārdu apsvērumus, ko sniedza:

— *Centro Móvil Milenium SL* vārdā — H. Garsija Pi [*H. García Pi*], *abogado*,

— Spānijas valdības vārdā — E. Brakehaiss Konesa [*E. Braquehais Conesa*], pārstāvis,

— Vācijas valdības vārdā — K. Šulce-Bāra [*C. Schulze-Bahr*], pārstāve,

— Ungārijas valdības vārdā — P. Gotfrīds [*P. Gottfried*], pārstāvis,

— Somijas valdības vārdā — T. Pinne [*T. Pynnä*], pārstāve,

— Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — A. Aresu [*A. Aresu*] un L. Eskobars Guerero [*L. Escobar Guerrero*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus tiesas sēdē 2006. gada 27. aprīlī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvu 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV L 95, 29. lpp.; turpmāk tekstā — "Direktīva").

2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp Mostasu Klaro [*Mostaza Claro*] un *Centro Móvil Milenium SL* (turpmāk tekstā — "*Móvil*") par Mostasas Klaro un šīs sabiedrības noslēgtajā līgumā ietvertās šķīrējtiesas klauzulas spēkā esamību.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienu tiesiskais regulējums

3 Direktīvas 3. panta 1. punktā paredzēts:

"Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības [labai ticībai], tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam."

4 Direktīvas 6. panta 1. punktā noteikts:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

5 Atbilstoši Direktīvas 7. panta 1. punktam:

"Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos."

6 Direktīvas pielikumā ietverts indikatīvs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem. Šī pielikuma 1. punkta q) apakšpunktā kā tādi ir minēti noteikumi, kuru mērķis vai sekas ir "izslēgt vai kavēt patērētāja tiesības celt prasību tiesā vai izmantot jebkādus citus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, jo īpaši pieprasot patērētājam iesniegt sūdzības tikai šķīrējtiesā, uz ko neattiecas juridiskas normas, nevajadzīgi ierobežojot tam pieejamos pierādījumus vai liekot tam pierādīt faktus, kurus, atbilstoši attiecīgajiem tiesību aktiem, vajadzētu pierādīt citai līguma pusei".

Valsts tiesiskais regulējums

7 Patērētāju aizsardzību pret negodīgiem noteikumiem Spānijas tiesībās sākotnēji nodrošināja 1984. gada 19. jūlija vispārējais likums 26/1984 par patērētāju un lietotāju tiesību aizsardzību (*Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios*) (*BOE* Nr. 176, 24.07.1984.; turpmāk tekstā — "Likums 26/1984").

8 Likums 26/1984 tika grozīts ar 1998. gada 13. aprīļa likumu 7/1998 par vispārējiem līgumu noteikumiem (*Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación*) (*BOE* Nr. 89, 14.04.1998.; turpmāk tekstā — "Likums 7/1998"), ar kuru Direktīva tika transponēta valsts tiesībās.

9 Ar Likumu 7/1998 Likums 26/1984 tostarp tika papildināts ar 10.a pantu un pirmo papildu pantu.

10 Atbilstoši Likuma 26/1984 10.a panta 1. punktam "par negodīgiem tiek uzskatīti visi noteikumi, kuri netika savstarpēji apspriesti un kuri pretēji labticīguma prasībām rada būtisku neatbilstību līgumā noteiktajās pušu tiesībās un pienākumos par sliktu patērētājam. Katrā gadījumā par negodīgiem noteikumiem tiek uzskatīti šī likuma pirmajā papildu pantā minētie noteikumi [..]".

11 Likuma 26/1984 pirmajā papildu pantā faktiski ir atkārtots Direktīvas pielikumā pievienotais to noteikumu saraksts, kurus var uzskatīt par negodīgiem, precizējot, ka tas ir tikai minimāls. Saskaņā ar šī papildu panta 26. punktu par negodīgu tiek

uzskatīta "pakļaušana izskatīšanai šķīrējtiesā, izņemot šķīrējtiesu ar patēriņu saistīto strīdu izskatīšanai, ja vien tā nav šķīrējtiesas iestāde, kas, pamatojoties uz tiesību normām, ir izveidota īpašā nozarē vai īpašā gadījumā".

12 Likuma 7/1998 astotajā pantā noteikts:

"1. Vispārējās tiesību normas, kas, kaitējot personai, pārkāpj likuma noteikumus vai jebkuru citu imperatīvu vai aizliegumu nosakošu normu, pilnībā nav spēkā, izņemot gadījumus, ja šīs normas atšķirīgi sankcionē to pārkāpšanu.

2. It īpaši spēkā neesoši ir ar patērētāju noslēgtajā līgumā ietvertie vispārējie negodīgie noteikumi, kuri jebkurā gadījumā ir definēti vispārējā Likuma 26/1984 10. a pantā un pirmajā papildu pantā [..]."

13 Laikā, kad radušies faktiskie apstākļi pamata prāvā, šķīrējtiesas procesu regulēja 1988. gada 5. decembra likums 36/1988 par šķīrējtiesu (*Ley* 36/1988 *de Arbitraje*) (*BOE* Nr. 293, 07.12.1988.; turpmāk tekstā — "Likums 36/1988").

14 Likuma 36/1988 23. panta 1. punktā bija paredzēts:

"Iebildumi pret šķīrējtiesu sakarā ar šķīrējtiesnešu objektīvu kompetences trūkumu, šķīrējtiesas līguma neesamību, spēkā neesamību vai atcelšanu ir jāiesniedz vienlaikus ar lietas dalībnieku attiecīgo sākotnējo pretenziju iesniegšanu."

15 Likuma 36/1988 45. pants bija formulēts šādi:

Šķīrējtiesas nolēmumu var atcelt tikai šādos gadījumos:

"1. Ja šķīrējtiesas līgums ir spēkā neesošs.

[..]

5. Ja šķīrējtiesas līgums ir pretrunā sabiedriskajai kārtībai."

Pamata prāva un prejudiciālais jautājums

16 2002. gada 2. maijā *Móvil* un Mostasa Klaro noslēdza mobilā telefona līnijas abonēšanas līgumu. Šajā līgumā bija ietverta šķīrējtiesas klauzula, kas noteica, ka visi ar līgumu saistītie strīdi tiek nodoti izšķiršanai *Asociación Europea de Arbitraje de Derecho y Equidad* (Eiropas šķīrējtiesu un samierināšanas asociācija, turpmāk tekstā — "*AEADE*") šķīrējtiesai.

17 Tā kā Mostasa Klaro neievēroja minimālo abonēšanas termiņu, *Móvil* uzsāka šķīrējtiesas procesu *AEADE*. Ar 2003. gada 25. jūlija vēstuli tā noteica Mostasai Klaro desmit dienu termiņu, lai atteiktos no šķīrējtiesas, paskaidrojot, ka atteikuma

gadījumā ir iespēja izmantot tiesu iestādes. Mostasa Klaro iesniedza argumentus pēc būtības, bet nenoraidīja šķīrējtiesas procesu un arī neatsaucās uz šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību. Vēlāk strīds šķīrējtiesā tika izlemts viņai par sliktu.

18 Mostasa Klaro apstrīdēja *AEADE* šķīrējtiesas nolēmumu iesniedzējtiesā, apgalvojot, ka šķīrējtiesas klauzulas negodīguma dēļ šķīrējtiesas līgums ir spēkā neesošs.

19 Lēmumā par prejudiciālā jautājuma uzdošanu *Audiencia Provincial de Madrid* konstatē, ka nav nekādu šaubu par to, ka minētais šķīrējtiesas līgums ietver negodīgu līguma noteikumu un tādējādi ir spēkā neesošs.

20 Tomēr, ievērojot, ka procesā šķīrējtiesā Mostasa Klaro neatsaucās uz šo spēkā neesamību, un nolūkā interpretēt valsts tiesību normas atbilstoši Direktīvai, *Audiencia Provincial de Madrid* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

"Vai patērētāju tiesību aizsardzība, ko nodrošina Direktīva 93/13/EEK [..], paredz, ka tiesa, kura izskata prasību atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, izvērtē šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību un atceļ tās nolēmumu, pamatojoties uz to, ka minētais šķīrējtiesas līgums ietver negodīgu noteikumu, ja patērētājs uz minēto spēkā neesamību ir atsaucies savā prasībā par atcelšanu un nevis šķīrējtiesas procesā?"

Ievada apsvērumi

21 No lietas materiāliem, ko Tiesai iesniegusi iesniedzējtiesa, izriet, ka tā konstatēja, ka *Móvil* un Mostasas Klaro noslēgtajā līgumā ietvertā šķīrējtiesas klauzula ir negodīga.

22 Šajā sakarā ir jāatgādina, ka Tiesa nevar lemt par vispārējo kritēriju, ko Kopienu likumdevējs ir izmantojis, lai definētu negodīga noteikuma jēdzienu, piemērošanu attiecībā uz konkrētu noteikumu, kurš ir jāpārbauda saistībā ar izskatāmajai lietai raksturīgajiem apstākļiem (2004. gada 1. aprīļa spriedums lietā C-237/02 *Freiburger Kommunalbauten*, *Recueil*, I-3403. lpp., 22. punkts).

23 Tādējādi valsts tiesai ir jāizvērtē, vai tāds līguma noteikums kā pamata prāvas priekšmets atbilst izvirzītajiem kritērijiem, lai to kvalificētu kā negodīgu Direktīvas 3. panta 1. punkta izpratnē (iepriekš minētais spriedums lietā *Freiburger Kommunalbauten*, 25. punkts).

Par prejudiciālo jautājumu

24 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, ja jautājums nav regulēts Kopienu tiesībās, tad procesuālie noteikumi, kuru mērķis ir nodrošināt indivīdiem piešķirto Kopienu tiesību aizsardzību, izriet no katras dalībvalsts iekšējās tiesību sistēmas saskaņā ar dalībvalstu procesuālās autonomijas principu, tomēr ievērojot nosacījumu, ka šie noteikumi nav mazāk labvēlīgi par tiem, kuri regulē līdzīgas iekšējā rakstura situācijas (līdzvērtības princips), un ka tie nepadara ar Kopienu tiesību sistēmu piešķirto tiesību īstenošanu faktiski neiespējamu vai pārmērīgi grūtu (efektivitātes princips) (it īpaši skat. 2000. gada 16. maija spriedumu lietā C-78/98 *Preston* u.c., *Recueil*, I-3201. lpp., 31. punkts, un 2006. gada 19. septembra spriedumu

apvienotajās lietās C-392/04 un C-422/04 *i–21 Germany* un *Arcor*, Krājums, I-8559. lpp., 57. punkts).

25 Ar Direktīvu ieviestā aizsardzības sistēma balstās uz ideju, ka patērētājs salīdzinājumā ar pārdevēju vai piegādātāju atrodas nelabvēlīgākā situācijā gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas par darījuma noslēgšanu, gan attiecībā uz informētības līmeni; tā rezultātā patērētājs pievienojas pārdevēja vai piegādātāja iepriekš izstrādātajiem noteikumiem bez iespējas īstenot savu ietekmi uz to saturu (2000. gada 27. jūnija spriedums apvienotajās lietās no C-240/98 līdz C-244/98 *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores*, *Recueil*, I-4941. lpp., 25. punkts).

26 Šādu nevienlīdzīgu situāciju starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju var izlīdzināt tikai ar pozitīvu iejaukšanos no to personu puses, kas pašas nav līguma slēdzējas (iepriekš minētais spriedums lietā *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores*, 27. punkts).

27 Attiecībā uz vienu no šiem principiem Tiesa ir nolēmusi, ka tiesneša iespēja pēc savas iniciatīvas pārbaudīt klauzulas negodīgo raksturu ir atbilstošs līdzeklis gan Direktīvas 6. pantā noteiktā rezultāta sasniegšanai, proti, nepieļaut, ka individuālam patērētājam ir saistošs negodīgs noteikums, gan lai veicinātu Direktīvas 7. pantā paredzētā mērķa īstenošanu, jo šādai pārbaudei var būt atturoša iedarbība, kas palīdz izbeigt negodīgu noteikumu izmantošanu patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju noslēgtajos līgumos (iepriekš minētais spriedums lietā *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores*, 28. punkts, kā arī 2002. gada 21. novembra spriedums lietā C-473/00 *Cofidis*, *Recueil*, I-10875. lpp., 32. punkts).

28 Šīs tiesneša tiesības tika uzskatītas par nepieciešamu, lai nodrošinātu patērētājam efektīvu aizsardzību, it īpaši attiecībā uz būtisku risku, kas rodas, neievērojot viņa tiesības vai sastopoties ar grūtībām to īstenošanā (iepriekš minētie spriedumi lietā *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores*, 26. punkts, kā arī lietā *Cofidis*, 33. punkts).

29 Aizsardzība, ko Direktīva piešķir patērētājiem, attiecas arī uz gadījumiem, kad patērētājs, kurš ar pārdevēju vai piegādātāju ir noslēdzis līgumu, kurā ietverts negodīgs noteikums, nav atsaucies uz šī noteikuma negodīgo raksturu vai nu tādēļ, ka viņš nezina savas tiesības, vai tādēļ, ka no atsaukšanās uz tām viņu ir atturējuši izdevumi, ko radītu prasības izskatīšana tiesā (iepriekš minētais spriedums lietā *Cofidis*, 34. punkts).

30 Pastāvot šiem apstākļiem, Direktīvas 6. pantā paredzēto mērķi, kas, kā tas arī tika atgādināts šī sprieduma 27. punktā, prasa, lai dalībvalstis nodrošinātu, ka patērētājiem nav saistoši negodīgi noteikumi, nevarētu sasniegt, ja tiesai, kura izskata prasību par šķīrējtiesas nolēmuma atcelšanu, būtu liegts izvērtēt šī nolēmuma spēkā neesamību tikai tādēļ, ka patērētājs šķīrējtiesas procesā nav atsaucies uz šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību.

31 Tādējādi, ja patērētājs to nav izdarījis, tas nekādi nevarētu tikt izlīdzināts, iejaucoties tādām personām, kuras attiecībā uz līgumu ir trešās personas. Galu galā tiktu apdraudēta Direktīvas radītā īpašā aizsardzības sistēma.

32 Tieši tādā izpratnē tas ir attīstīts Spānijas tiesiskajā regulējumā. Faktiski, lai gan 2003. gada 23. decembra likums 60/2003 par šķīrējtiesu (*Ley* 60/2003 *de Arbitraje*) (*BOE* Nr. 309, 26.12.2003.) nav piemērojams pamata prāvā, tomēr nav mazsvarīgi precizēt, ka tajā vairs nav noteikts, ka iebildums pret šķīrējtiesu, tostarp šķīrējtiesas līguma spēkā neesamības dēļ, ir iesniedzams vienlaikus ar lietas dalībnieku attiecīgo sākotnējo pretenziju iesniegšanu.

33 *Móvil* un Vācijas valdība norāda, ka, atļaujot tiesām izvērtēt šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību gadījumā, ja šķīrējtiesas procesā patērētājs šādu iebildi nav izvirzījis, tiktu nodarīts būtisks kaitējums šķīrējtiesu nolēmumu iedarbīgumam.

34 Šis arguments ļautu uzskatīt, ka šķīrējtiesu nolēmumu iedarbīguma prasības pamato to, ka šķīrējtiesu nolēmumu kontrolei ir ierobežots raksturs un ka panākt nolēmuma atcelšanu var tikai izņēmuma gadījumos (1999. gada 1. jūnija spriedums lietā C-126/97 *Eco Swiss*, *Recueil*, I-3055. lpp., 35. punkts).

35 Tomēr Tiesa ir jau nolēmusi, ka tiktāl, ciktāl valsts tiesai saskaņā ar tās iekšējām procesuālajām normām ir jāapmierina prasība par šķīrējtiesas nolēmuma atcelšanu, kas pamatota ar valsts sabiedriskās kārtības normu neievērošanu, tai ir jāapmierina arī tāda prasība, kas pamatota ar šī veida Kopienu normu neievērošanu (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Eco Swiss*, 37. punkts).

36 Patērētāju tiesību aizsardzības nozīmīgums it īpaši ir virzījis Kopienu likumdevēju Direktīvas 6. panta 1. punktā paredzēt, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, "nav saistoši patērētājam". Tas attiecas uz imperatīvu normu, kas, ņemot vērā vienas līguma puses nelabvēlīgāku situāciju, vērsta uz to, lai formālo līdzsvaru, ko tā nodibina starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, aizstātu ar reālu līdzsvaru, kas var atjaunot minēto pušu vienlīdzību.

37 Turklāt Direktīva, kurā paredzēts pastiprināt patērētāju tiesību aizsardzību, atbilstoši EKL 3. panta 1. punkta t) apakšpunktam ir līdzeklis, kas nepieciešams Kopienai uzticēto mērķu sasniegšanai un it īpaši, lai paaugstinātu dzīves līmeni un kvalitāti visā tās teritorijā (attiecībā uz EKL 81. pantu pēc analoģijas skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Eco Swiss*, 36. punkts).

38 Sabiedrības interešu raksturs un nozīmīgums, uz kuru balstās aizsardzība, ko Direktīva nodrošina patērētājiem, turklāt pamato to, ka valsts tiesai pēc savas iniciatīvas ir jāizvērtē negodīga līguma noteikuma raksturs un, to veicot, ir jāizlīdzina starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju pastāvošā nelīdzsvarotība.

39 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz uzdoto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīva ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nosaka, ka valsts tiesai, kura izskata prasību atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, ir jāizvērtē šķīrējtiesas līguma spēkā neesamība un jāatceļ šis nolēmums, pamatojoties uz to, ka minētais līgums ietver negodīgu noteikumu, pat ja patērētājs ir atsaucies uz šo spēkā neesamību nevis šķīrējtiesas procesā, bet tikai procesā, kurā tiek izskatīta prasība par atcelšanu.

Par tiesāšanās izdevumiem

40 Attiecībā uz lietas dalībniekiem pamata lietā šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, izņemot minēto lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumus, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīva 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nosaka, ka valsts tiesai, kura izskata prasību atcelt šķīrējtiesas nolēmumu, ir jāizvērtē šķīrējtiesas līguma spēkā neesamība un jāatceļ šis nolēmums, pamatojoties uz to, ka minētais līgums ietver negodīgu noteikumu, pat ja patērētājs ir atsaucies uz šo spēkā neesamību nevis šķīrējtiesas procesā, bet tikai procesā, kurā tiek izskatīta prasība par atcelšanu.

[Paraksti]